

وضعیت مطالعات اسرائیل‌شناسی در ایران

* دکتر امیر محمد حاجی یوسفی

** معصومه ثانی جوشقانی

*** معصومه طالبی

چکیده

تاکنون پژوهش‌های متعددی در زمینه اسرائیل‌شناسی در ایران صورت گرفته و محققان مختلف تلاش کرده‌اند دشمن صهیونیستی را از زوایای گوناگون مورد مطالعه و شناخت قرار دهند. با این حال هیچ تحقیقی درباره وضعیت این پژوهش‌ها وجود ندارد. این مقاله سعی دارد تا با یک ابتکار، به بررسی پژوهش‌های نگارش‌شده و قابل دسترسی درباره اسرائیل در ایران بپردازد. در همین راستا به بررسی ادبیات موجود درباره اسرائیل‌شناسی در

---

* عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی (amyousefi@yahoo.com)

** دانش‌آموخته کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل از دانشگاه شهید بهشتی (masoome_sani@yahoo.com)

*** دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علوم سیاسی از دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) (ma.taleb7@gmail.com)

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۳/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۱۲/۵

پژوهشنامه علوم سیاسی، سال ششم، شماره دوم، بهار ۱۳۹۰، صص ۹۹-۱۳۸

جمهوری اسلامی ایران می‌پردازیم تا از این طریق نقشه‌ای نسبتاً کامل از وضعیت مطالعات اسرائیل‌شناسی در ایران ارائه دهیم و ضمن نشان دادن نقاط قوت و ضعف این مطالعات، خلأهای پژوهشی را که نیاز است توسط پژوهشگران مورد توجه قرار گیرد، برجسته سازیم. بر این اساس، به محتوا و داده‌های موجود در این ادبیات (اعم از توصیف‌ها، تبیین‌ها و توصیه‌ها) نمی‌پردازیم. بررسی و تحلیل و نقد این داده‌ها خود به مقاله‌ای دیگر نیاز دارد.

واژه‌های کلیدی: اسرائیل، مطالعات اسرائیل‌شناسی، ایران، علم‌سنجی، وضعیت پژوهش.

مقدمه

در این تحقیق به دنبال بررسی وضعیت اسرائیل‌شناسی در ایران هستیم و برای این کار می‌خواهیم ضمن مرور بر تحقیقات دانشگاهی و غیردانشگاهی که در حوزه شناخت اسرائیل انجام شده (و قابل دسترس است) به مهم‌ترین ویژگی‌های این تحقیقات پردازیم. این تحقیق را می‌توان از نوع مطالعات علم‌سنجی نامید. علم‌سنجی عبارت از علم اندازه‌گیری و تحلیل علم است.^(۱) بر اساس یک تعریف، علم‌سنجی یعنی اینکه به صورت کمی و کیفی بررسی کنیم و به این پرسش پاسخ دهیم که در هر حوزه علمی «چه کسی، کجا، چه کار می‌کند؟». این نوع مطالعات می‌تواند شامل شناسایی افراد و سازمان‌های تأثیرگذار در رشته‌های مختلف علمی، شناسایی موضوعات نوظهور پژوهشی، بررسی روند توسعه رشته‌ها با گذشت زمان یا توزیع جغرافیایی و سازمانی تولیدات علمی شوند.^(۲) یکی از مهم‌ترین فواید علم‌سنجی یعنی شناسایی مهم‌ترین افراد، مؤسسه‌ها، دانشگاه‌ها و سایر عوامل مرتبط با تولیدات و فعالیت‌های علمی این است که می‌تواند راهگشا و زمینه‌ساز برقراری ارتباط، همکاری نظام‌مند علمی و تبادل اطلاعات در زمینه‌های مختلف باشد.^(۳)

۱. به سبب اهمیت رژیم صهیونیستی به عنوان بزرگ‌ترین تهدید امنیتی برای جمهوری اسلامی ایران مطالعه و تحقیق درباره آن و شناخت دقیق آن از واجبات مسلم است. در این میان لازم است مطالعات اسرائیل‌شناسی مورد تمییز جدی قرار گیرد و نه تنها تحقیقات در این باره بلکه مؤسسه‌ها و افراد نیز شناسایی شوند تا از این طریق ارتباطات میان این جامعه علمی تقویت شود، از دوباره کاری و موازی‌کاری پرهیز شود، اطلاعات میان آنها رد و بدل شود، خلاهای پژوهشی مشخص و پر شود، و به دستگاه‌های سیاست‌گذاری جمهوری اسلامی ایران یاری برساند؛ از این رو به سبب گستردگی این مسئله مسلم است که این مقاله از عهده همه این برنمی‌آید و صرفاً به تحقیقات درباره اسرائیل که قابل دسترس است و با تمرکز بر دانشگاه‌ها، می‌پردازد.

در این راستا یکی از فعالیت‌های محققان در هر رشته علمی این است که آخرین وضعیت آن رشته یا موضوعات مختلف درون آن رشته را مورد مطالعه قرار دهند که این عمل در اصطلاح به «مطالعهٔ آخرین وضعیت رشته»^۱ معروف است. مطالعهٔ آخرین وضعیت رشته یعنی «تشخیص بالاترین سطح پیشرفت هر ابزار، فناوری و یا رشتهٔ علمی که در یک زمان خاص بدان نائل آمده است»^(۶)؛ به عبارت دیگر، آخرین سطح دانش در یک رشته مثلاً علوم سیاسی، روابط بین‌الملل و مطالعات امنیتی که در یک زمان خاص وجود دارد را مطالعهٔ آخرین وضعیت رشته می‌نامند. این امر در رشته‌های علوم سیاسی و روابط بین‌الملل رایج است. برای نمونه فردریک کراتوچویل و جان راگی در مقاله‌ای که در فصلنامهٔ معتبر «سازمان‌های بین‌المللی» منتشر شده، به بررسی آخرین وضعیت مطالعاتی و تحقیقاتی گرایش سازمان‌های بین‌المللی در رشتهٔ روابط بین‌الملل پرداخته‌اند؛^(۵) و یا جان‌تان کرشنر در فصلنامهٔ معتبر «مطالعات امنیتی» به بررسی آخرین وضعیت دانش دربارهٔ تحریم‌های اقتصادی پرداخته است.^(۲) ریتبرگر در کتابی که با عنوان «نظریه رژیم‌ها و روابط بین‌الملل» ویراستاری کرده در فصل نخست به وضعیت مطالعاتی موضوع رژیم‌های بین‌المللی در آلمان می‌پردازد. در همین کتاب نیز ریتبرگر به همراه مایر و زورن در فصل شانزدهم و نتیجه‌گیری کتاب به بررسی آخرین وضعیت مطالعه رژیم‌های بین‌المللی می‌پردازند.^(۳) دایر و مانگاساریان نیز در کتابی با عنوان «روابط بین‌الملل: آخرین وضعیت مطالعاتی» به بررسی آخرین وضعیت مطالعاتی رشته روابط بین‌الملل می‌پردازند.^(۴) در این مورد می‌توان به ده‌ها مقاله و کتاب دیگر نیز اشاره کرد که جای آن در اینجا نیست. این مطالعات در واقع به پژوهشگران به‌ویژه دانشجویان و سیاست‌گذاران کمک می‌کند تا با صرف وقت بسیار کم، نقشهٔ نسبتاً کاملی از رشته یا موضوع مطالعاتی مورد علاقه خود به دست آورند؛ امری که شاید با مطالعه ده‌ها مقاله و کتاب در حوزه آن رشته یا موضوع، چنین فایده‌ای نداشته باشد. این مقاله نیز چنین هدفی دارد یعنی هم نقشه‌ای از مطالعات اسرائیل‌شناسی ارائه می‌دهد هم ضعف‌ها و قوت‌های آن را مشخص می‌سازد.

بنابراین پرسش اصلی این مقاله عبارت است از اینکه پژوهش‌های اسرائیل‌شناسی در ایران چه وضعیتی دارد؟ از آنجاکه این تحقیق از نوع پژوهش اکتشافی محسوب می‌شود ما در این مقاله به ارائه فرضیه نمی‌پردازیم بلکه برای پاسخ به این سؤال به بررسی متون موجود شامل پایان‌نامه‌ها، کتاب‌ها و مقاله‌ها بر اساس شاخصه‌هایی چون مطالعات نظری و غیرنظری، تجویزی و غیرتجویزی، کاربردی و غیرکاربردی و غیره می‌پردازیم تا مهم‌ترین ویژگی‌های مطالعات اسرائیل‌شناسی در ایران را استخراج کنیم. در انتها سعی می‌کنیم مهم‌ترین ویژگی‌های مطالعات اسرائیل‌شناسی را که یافته این تحقیق است به صورت خلاصه بیان کنیم.

پیشینه تحقیق

در بررسی متون تخصصی سیاست خارجی و روابط بین‌الملل هر کشور حوزه‌های مطالعاتی مقوله‌بندی‌شده‌ای رخ‌نمایی می‌کند که به تناسب ضرورت‌ها و نیازهای دستگاه سیاست‌گذاری و فرصت‌ها و تهدیدهای مترتب بر آن صورت‌بندی شده است. در سیاست‌گذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز چشم‌انداز این مقوله‌بندی تمییزپذیر است. یکی از این مقوله‌ها سیاست‌گذاری خارجی در رابطه با رژیم صهیونیستی اسرائیل است. بدیهی است یکی از راه‌های فهم وضعیت این موضوع توجه به ادبیات و متون تخصصی است. در واقع بررسی وضعیت ادبیات تولیدشده، چالش‌ها و چشم‌اندازهای مطالعات اسرائیل‌شناسی در ایران را به ما می‌نمایاند. اهمیت نگاه‌های توصیف‌گر از این‌رو است که با ایجاد چشم‌اندازی جامع از وضعیت موجود ادبیات حاضر، چالش‌ها و افراط و تفریط‌هایی را که در شناخت و مذاقه در موضوع، صورت گرفته به ما نشان می‌دهد. نگارندگان حاضر به دلایل پیش‌گفته به جست‌وجو در میان ادبیات حوزه مطالعات اسرائیل‌شناسی در ایران پرداختند. جست‌وجوها نشان داد با وجود آنکه فصلنامه‌ای با عنوان «مطالعات منطقه‌ای و اسرائیل‌شناسی» از سوی مرکز مطالعات خاورمیانه منتشر می‌شود، اما تاکنون هیچ مقاله یا گزارش مطالعاتی درباره بررسی ادبیات اسرائیل‌شناسی در این فصلنامه صورت نگرفته است. همچنین در میان کتاب‌های چاپ‌شده در هیچ کتابی

به بررسی این ادبیات پرداخته نشده است. در پایان‌نامه‌های دانشجویی نیز بررسی پایان‌نامه‌های سه دانشگاه علامه طباطبایی، دانشگاه تهران و دانشگاه شهید بهشتی نشان داد در هیچ پایان‌نامه‌ای این موضوع مورد بررسی قرار نگرفته است. به این ترتیب نتیجه بررسی‌ها با تکیه بر منابعی که در اختیار نگارندگان قرار داشت، نشان داد در هیچ‌یک از ۳۶ پایان‌نامه، ۵۰ کتاب و ۵۰ مقاله بررسی شده توسط نگارندگان حاضر، متنی با چنین دغدغه‌ای به دست نیامده است؛ از این رو می‌توان گفت مقاله پیش‌رو گامی نو در این زمینه است.

روش تحقیق

در این پژوهش با تدوین طرحی در سه مرحله، مروری بر ادبیات تألیفی در جمهوری اسلامی ایران توسط نویسندگان و محققان ایرانی، پیرامون اسرائیل خواهیم داشت. قابل توجه است ادبیات موجود تا خرداد ۱۳۸۹ مورد بررسی قرار می‌گیرد. در مرحله اول ما به بررسی ادبیات آکادمیک بر اساس بررسی پایان‌نامه‌های دفاع‌شده در این حوزه در سه دانشگاه تهران، شهید بهشتی، و علامه طباطبایی که در آنها رشته‌های روابط بین‌الملل، علوم سیاسی، مطالعات منطقه‌ای با گرایش خاورمیانه و مطالعات ایران و سیاست‌گذاری عمومی تدریس می‌شود، پرداخته‌ایم. در مرحله دوم با مراجعه به بانک کتاب‌شناسی کتابخانه ملی ایران با استخراج لیست کامل کتاب‌های موجود در این بانک، به بررسی کتاب‌های تألیفی در حوزه اسرائیل از نگاه نویسندگان ایرانی پرداخته‌ایم و در مرحله سوم به استخراج لیست مقالات موجود درباره اسرائیل که توسط محققان ایرانی در مجلات معتبر نگارش شده پرداخته و به شکل تصادفی تعداد ۵۰ مقاله را بررسی محتوایی می‌نماییم. آنچه در این بررسی مورد توجه قرار گرفته تهیه نقشه‌ای از نکات مورد توجه نزد مؤلفان و دانشگاهیان در حوزه علم سیاست و روابط بین‌الملل و در نتیجه آگاهی یافتن از مسیرهای مطالعه در این حوزه بوده است. با در نظر داشتن این هدف در بررسی پایان‌نامه‌ها به این موارد توجه شده است: در بحث روش، آیا تحقیقات در این حوزه نظری یا غیرنظری هستند؟ در صورت استفاده از نظریه، کدام نظریه‌ها مورد استفاده قرار گرفته است؟ و آیا نگاه ایدئولوژیک در نگارش آنها دخیل بوده است؟ تحقیقات

اسرائیل‌شناسی کاربردی - عملیاتی‌اند یا غیرکاربردی؟ در حوزه سیاست خارجی و روابط بین‌الملل چه موضوعات و مسائلی برجسته شده‌اند؟ در مورد رفتار فلسطین چه مسائلی مد نظر قرار گرفته‌اند؟ آیا در حوزه اسرائیل‌شناسی موضوعات سیاست داخلی آن نیز مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است؟ در بررسی کتاب‌ها و مقالات تألیفی نیز به این شیوه عمل کرده‌ایم که فراوانی موضوعی در کتاب‌های تألیفی فارسی در حوزه اسرائیل‌شناسی چگونه است و موارد پُراهمیت و کمتر پُرداخته‌شده به چه صورت است؟

تعریف مفاهیم

در بررسی پایان‌نامه‌ها، کتاب‌ها و مقالات از برخی اصطلاحات استفاده کرده‌ایم که در زیر آنها را توضیح می‌دهیم.

■ تجویزی: تحقیقاتی که به ارائه راه حل یا تجویز دستورکار درباره روابط ایران و اسرائیل پرداخته‌اند؛ تجویزی خوانده می‌شوند.

■ کاربردی: منظور از تحقیقات کاربردی تحقیقاتی است که شاخص‌های خود را با سنجه‌هایی عملیاتی سنجیده‌اند.

■ نظری: تحقیقات نظری به آن دسته از تحقیقات اطلاق می‌شود که نویسندگان در تحلیل خود از یکی از نظریه‌ها یا رویکردهای موجود در رشته روابط بین‌الملل و علوم سیاسی استفاده کرده است.

■ غیرنظری: پایان‌نامه‌هایی که نویسندگان آنها در نگارش و تحلیل خود از روش‌هایی غیر از شیوه‌های تحلیلی بر اساس نظریه‌های موجود در رشته‌های علوم سیاسی و روابط بین‌الملل بهره جسته‌اند.

■ ایدئولوژیک: نگارش ایدئولوژیک به محتوای آن دسته از پایان‌نامه‌ها گفته می‌شود که در تحلیل خود از مبانی و اصول جهان‌بینی و مذهبی استفاده کرده‌اند. این اصطلاح بدون بارگذاری ارزشی مثبت یا منفی است و تنها ابزاری توصیفی است که بر اساس محتوا و مبانی نگارشی متن مورد بررسی به کار گرفته شده است. تفاوت این اصطلاح با اصطلاح غیرنظری، در حضور مؤثر مؤلفه‌های مبتنی بر مذهب و جهان‌بینی در صورت‌بندی، نگارش و تحلیل است.

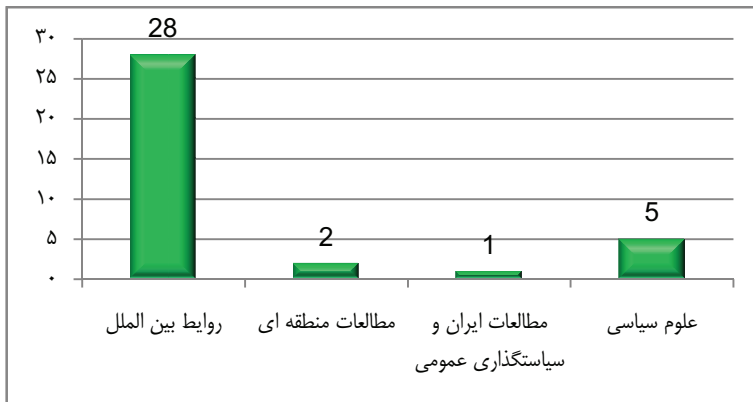
۱. مطالعات اسرائیل‌شناسی در ایران

در این بخش برای پاسخ به پرسش اصلی مقاله، بررسی خود را در سه زیرعنوان پایان‌نامه‌ها، کتاب‌ها و مقاله‌های که داده‌های ورودی و پایه‌ای ما برای ورود به بحث بررسی وضعیت مطالعات اسرائیل در ایران هستند، پی می‌گیریم.

۱-۱. پایان‌نامه‌ها

در مجموع تعداد ۳۶ پایان‌نامه دفاع شده در سه دانشگاه تهران، شهید بهشتی و علامه طباطبایی در بازه زمانی ۱۳۸۹-۱۳۶۲ که موضوعات مرتبط با اسرائیل را به عنوان حیطه مورد علاقه خود برای پژوهش برگزیده بودند، انتخاب شدند.^۱ از این تعداد، ۱۵ پایان‌نامه مربوط به دانشگاه شهید بهشتی، ۱۰ پایان‌نامه مربوط به دانشگاه تهران، و ۱۱ پایان‌نامه مربوط به دانشگاه علامه طباطبایی است. دو پایان‌نامه در مقطع دکتری و ۳۴ پایان‌نامه در مقطع کارشناسی ارشد است؛^۲ نتایج این بررسی نشان داد دو پایان‌نامه از ۳۶ پایان‌نامه مورد بررسی به مسائل صرفاً تاریخی پرداخته‌اند و ۳۴ پایان‌نامه دیگر موضوعات تاریخی را دستمایه تحلیل موضوعات روز قرار داده‌اند. همچنین نتایج این بررسی نشان داد فراوانی استقبال از موضوع مسائل مرتبط با اسرائیل در بین دانشجویان روابط بین‌الملل، علوم سیاسی، مطالعات منطقه‌ای در سه دانشگاه یادشده به شکل زیر است:

نمودار شماره ۱. فراوانی پایان‌نامه‌ها بر اساس تعداد رشته

۱. عناوین این پایان‌نامه‌ها در ضمیمه شماره یک آمده است.
 ۲. دسترس بودن این پایان‌نامه‌ها برای بررسی، در این گزینش مؤثر بوده‌اند.

در مجموع از میان ۳۶ پایان‌نامه بررسی شده در گرایش‌های مختلف ۲۸ پایان‌نامه در رشته روابط بین‌الملل، دو پایان‌نامه در رشته مطالعات منطقه‌ای، یک پایان‌نامه در رشته سیاست‌گذاری عمومی و پنج پایان‌نامه در رشته علوم سیاسی با نگاه اسرائیل‌شناسی نگاشته شده است.

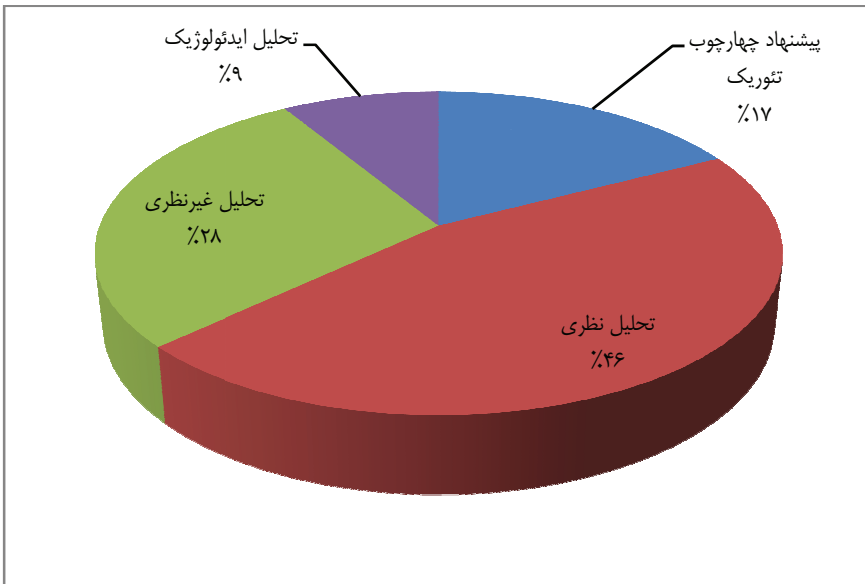
۱-۱-۱. روش‌شناسی

در بحث روش‌شناسی، مباحث چهارچوب تئوریک، تجویزی و غیرتجویزی بودن، کاربردی و غیرکاربردی بودن، و نظریه‌های مورد استفاده بررسی شده است.

الف) چهارچوب نظری

از میان ۳۶ پایان‌نامه بررسی شده، تعداد ۸ پایان‌نامه با فراوانی ۱۷ درصد به ارائه و پیشنهاد چهارچوب تئوریک پرداخته‌اند. ۲۱ پایان‌نامه با فراوانی ۴۶ درصد با استفاده از نظریه‌های مختلف به تحلیل نظری مسائل اسرائیل‌شناسی پرداخته‌اند. ۱۳ پایان‌نامه با فراوانی ۲۸ درصد، تحلیل‌های غیرنظری و ۴ پایان‌نامه با فراوانی ۹ درصد تحلیل‌های ایدئولوژیک ارائه داده‌اند. شکل شماره ۱ توصیف‌گر این داده‌هاست.

شکل شماره ۱. شیوه تحلیل پایان‌نامه‌ها در مطالعات اسرائیل‌شناسی

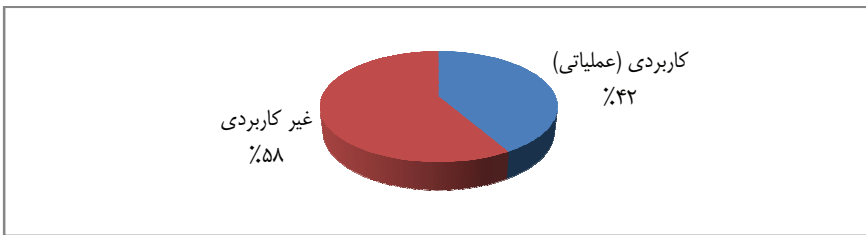
ب) تجویزی و غیرتجویزی بودن

از میان ۳۶ پایان‌نامه بررسی شده، ۱۸ پایان‌نامه با فراوانی ۵۰ درصد شیوه تجویزی، و ۱۸ پایان‌نامه با فراوانی ۵۰ درصد شیوه غیرتجویزی را در نگارش خود انتخاب کرده‌اند.

ج) کاربردی و غیرکاربردی بودن

از میان ۳۶ پایان‌نامه بررسی شده در تحلیل مسائل اسرائیل‌شناسی، ۱۵ پایان‌نامه با فراوانی ۴۲ درصد کاربردی (عملیاتی) و ۲۱ پایان‌نامه با فراوانی ۵۸ درصد غیرکاربردی هستند. در شکل شماره ۲ فراوانی و نحوه نگارش پایان‌نامه‌ها بر اساس رویکرد تحلیلی‌شان نشان داده شده‌اند.

شکل شماره ۲. رویکرد تحلیلی پایان‌نامه در مطالعات اسرائیل‌شناسی

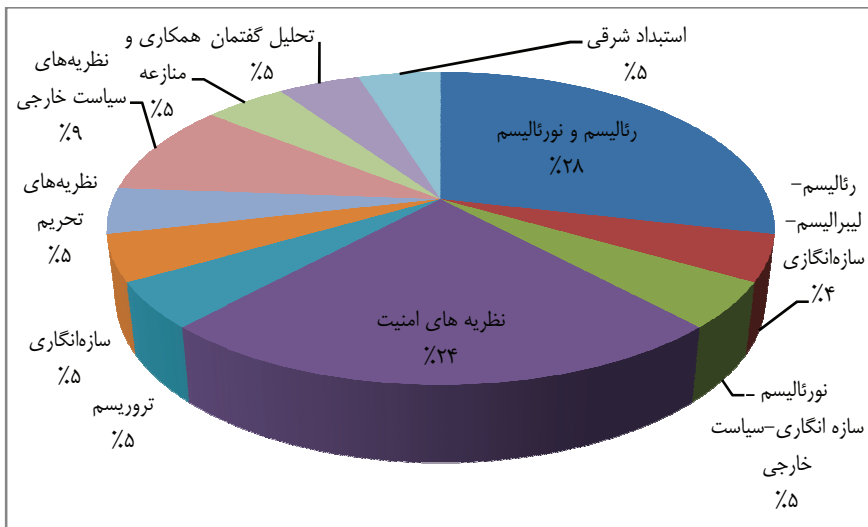

د) نظریه‌های مورد استفاده

از میان ۲۱ پایان‌نامه‌ای که شیوه تحلیل نظری را در مطالعات خود برگزیده‌اند، ۲۸ درصد از نظریه رئالیسم و نورئالیسم، ۲۴ درصد از نظریه‌های امنیت، ۵ درصد از نظریه تروریسم، ۵ درصد از نظریه سازه‌نگاری، ۵ درصد از نظریه‌های تحریم، ۵ درصد از نظریه‌های سیاست خارجی، ۵ درصد از نظریه‌های مربوط به همکاری و منازعه، ۹ درصد از نظریه‌های سیاست خارجی، ۵ درصد از تحلیل گفتمان، ۵ درصد از نظریه استبداد شرقی و ۴ درصد از چهارچوب مدل‌سازی شده از ترکیب نظریات لیبرالیسم، رئالیسم و سازه‌نگاری، ۵ درصد از چهارچوب مدل‌سازی شده از ترکیب نظریات نورئالیسم و سیاست خارجی استفاده کرده‌اند. در شکل شماره ۳ فراوانی نظریات استفاده‌شده در پایان‌نامه‌هایی که دغدغه اسرائیل‌شناسی با روش تحلیل نظری داشته‌اند، نشان داده است.

شکل شماره ۳. نظریات استفاده شده در مطالعات اسرائیل‌شناسی

در پایان‌نامه‌های روابط بین‌الملل و علوم سیاسی

این مطالعه نشان داد که نظریات رتالیسم و نورتالیسم با فراوانی ۲۸ درصد و تعداد ۶ مرتبه بهره‌گیری و سازه‌انگاری با فراوانی ۴ درصد و تعداد ۱ بار استفاده پراقبال‌ترین و کم‌اقبال‌ترین نظریات در تحلیل مطالعات اسرائیل‌شناسی بوده‌اند.

۲-۱-۱. محتوا

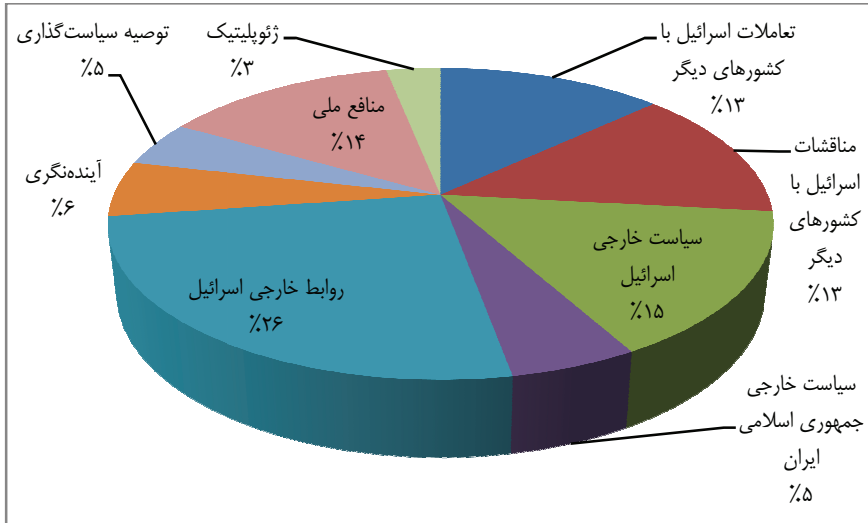
در این بخش با مقوله‌بندی محتوایی پایان‌نامه‌ها، به بررسی جداگانه فراوانی موضوعات مرتبط با اسرائیل‌شناسی از جمله سیاست خارجی اعم از سیاست خارجی ایران و اسرائیل، موضوعات مرتبط با فلسطین و صلح در خاورمیانه، امنیت ملی اعم از امنیت ملی ایران، اسرائیل و تأثیر و تأثر مسائل مرتبط با آن بر امنیت ملی ایالات متحده، مسائل داخلی اسرائیل و توجه به نقش فرهنگ و رسانه و جایگاه انقلاب اسلامی ایران در رفتارهای طرفین پرداخته شده است.

الف) سیاست خارجی

در میان پایان‌نامه‌های بررسی شده، ۱۳ درصد به تعاملات و همکاری اسرائیل با دیگر کشورها، ۱۳ درصد به مناقشه‌های اسرائیل با دیگر کشورها، ۱۴ درصد به موضوع منافع ملی، ۳ درصد به موضوع ژئوپلیتیک، ۱۵ درصد به موضوع سیاست

خارجی اسرائیل به طور کلی، ۵ درصد به موضوع سیاست خارجی ایران به طور کلی، ۲۶ درصد به موضوع روابط خارجی اسرائیل به طور کلی، ۶ درصد به آینده‌نگری پیرامون سیاست خارجی ایران یا اسرائیل در حوزه مناقشه‌های خاورمیانه، و ۵ درصد پایان‌نامه‌ها به ارائه توصیه در سیاست‌گذاری خارجی ایران پرداخته‌اند.

شکل شماره ۴. مقوله‌بندی محتوایی پایان‌نامه‌ها

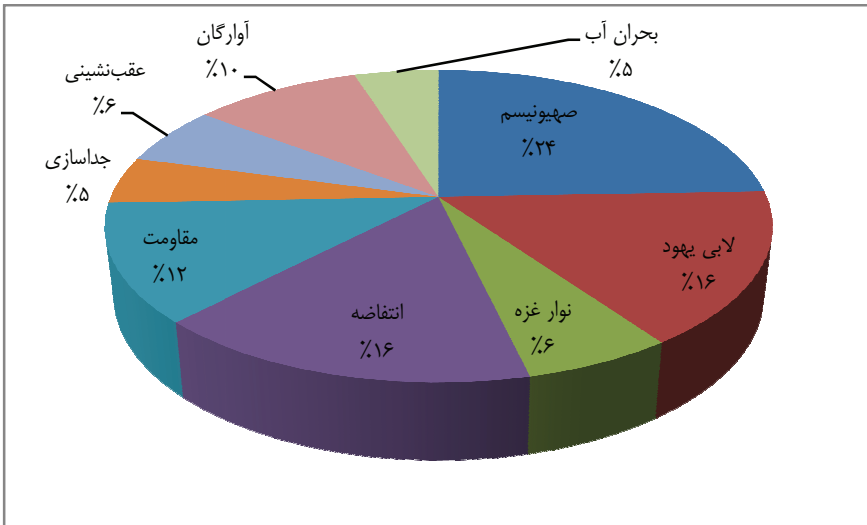
همان‌طور که در شکل مشخص است بررسی روابط خارجی اسرائیل بالاترین اقبال و مسائل ژئوپلیتیک کمترین اقبال را به خود اختصاص داده‌اند.

ب) اسرائیل‌شناسی با تمرکز بر موضوعات خاورمیانه و فلسطین

یکی از موضوعات مورد توجه در میان ۳۶ پایان‌نامه بررسی شده با دغدغه اسرائیل‌شناسی، موضوعات مرتبط با خاورمیانه و فلسطین بوده که در اغلب موارد به صورت موضوعاتی چندسطحی و چندمقوله‌ای مورد توجه قرار گرفته‌اند. بر این اساس، ۲۰ مورد به صهیونیسم، ۱۳ مورد به نقش لابی یهود، ۵ مورد نوار غزه، ۱۳ مورد انتفاضه، ۱۰ مورد مفاهیم مرتبط با مقاومت، ۴ مورد به مسائل جداسازی، ۵ مورد عقب‌نشینی، ۸ مورد مسائل آوارگان و ۴ مورد بحران آب را مورد مذاقه قرار داده‌اند. شکل شماره ۵ فراوانی پایان‌نامه‌هایی را که به این مسائل توجه نموده‌اند، نشان می‌دهد.

شکل شماره ۵. فراوانی موضوعات اسرائیل‌شناسی با تمرکز بر مسائل خاورمیانه و فلسطین در پایان‌نامه‌ها

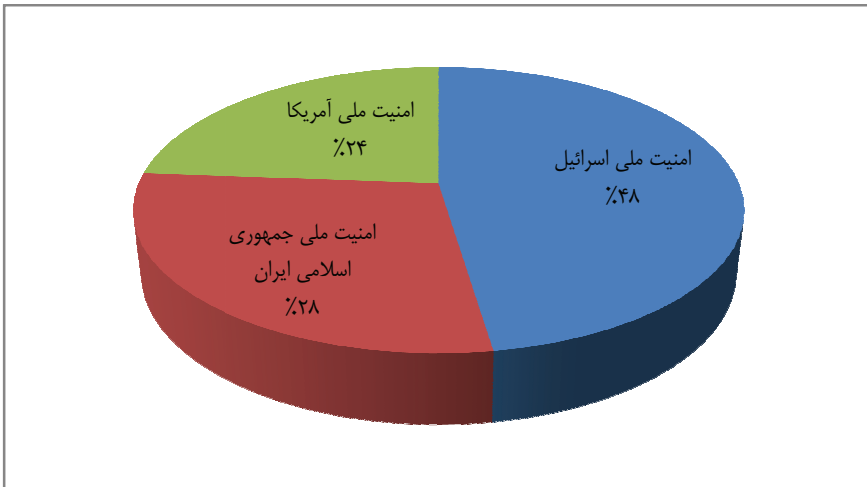
طبق این نتایج، صهیونیسم با فراوانی ۲۴ درصد و بحران آب و مسائل جداسازی هریک با فراوانی ۵ درصد بیشترین و کمترین میزان توجه را به خود اختصاص داده‌اند.

ج) امنیت ملی

موضوع بعدی که در پایان‌نامه‌های مورد توجه در این پژوهش بدان پرداخته شده بود، تحلیل عوامل مؤثر بر امنیت ملی در مطالعات اسرائیل‌شناسی است. موضوع امنیت ملی در سه محور امنیت ملی ایران با فراوانی ۲۸ درصد، امنیت ملی اسرائیل با فراوانی ۴۸ درصد و امنیت ملی ایالات متحده^۱ با فراوانی ۲۴ درصد مورد توجه بوده است. شکل شماره ۶ وضعیت مقوله امنیت ملی در مطالعات اسرائیل‌شناسی در میان ۳۶ پایان‌نامه مورد بررسی را نشان می‌دهد.

۱. در بحث از مطالعات اسرائیل‌شناسی توجه به شاخص منافع و سیاست خارجی و داخلی ایالات متحده به مثابه یک عنصر تأثیرگذار چندان مورد توجه بوده که ناگزیر آن را به عنوان مقوله‌ای جداگانه در تحلیل خود مد نظر قرار داده‌ایم.

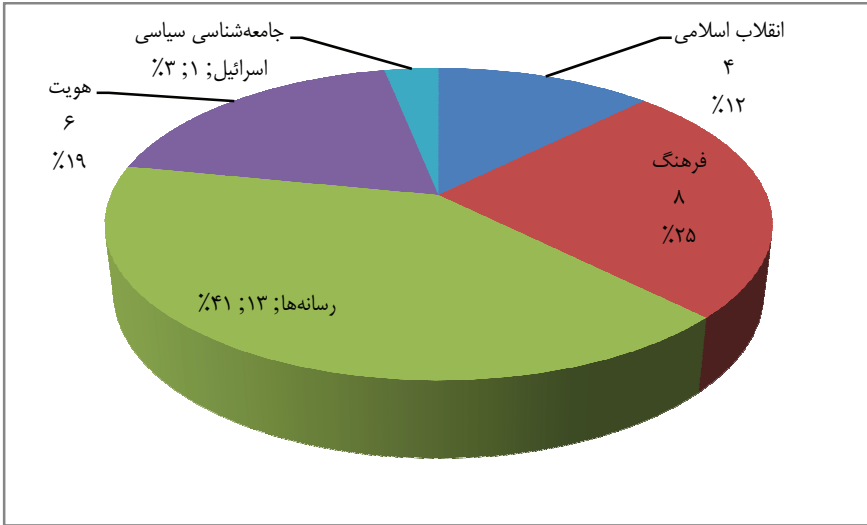
شکل شماره ۶. میزان توجه به مقوله امنیت ملی در مطالعات اسرائیل‌شناسی

د) جامعه‌شناسی سیاسی، انقلاب اسلامی، فرهنگ و هویت

موضوع بعدی توجه به مفاهیم و مقولات موضوعه در جامعه‌شناسی سیاسی و تأثیر انقلاب اسلامی و فرهنگ و هویت در مطالعات اسرائیل‌شناسی است. نتایج حاصل نشان می‌دهد انقلاب اسلامی با ۴ مورد و فراوانی ۱۲ درصد، جامعه‌شناسی سیاسی اسرائیل با ۱ مورد و فراوانی ۳ درصد، هویت با ۶ مورد و فراوانی ۱۹ درصد، رسانه‌ها با ۱۳ مورد و فراوانی ۴۱ درصد و فرهنگ با ۸ مورد و فراوانی ۲۵ درصد مد نظر دانشجویان در نگارش پایان‌نامه‌هایی در حوزه اسرائیل‌شناسی قرار گرفته‌اند. در این زمینه بیشترین توجه به نقش رسانه‌ها و کمترین توجه به جامعه‌شناسی سیاسی اسرائیل شده است. شکل شماره ۷ این وضعیت را نشان می‌دهد.

شکل شماره ۷. میزان توجه به مسائل جامعه‌شناسی سیاسی در مطالعات اسرائیل‌شناسی / پایان‌نامه‌ها

۲-۱. کتب

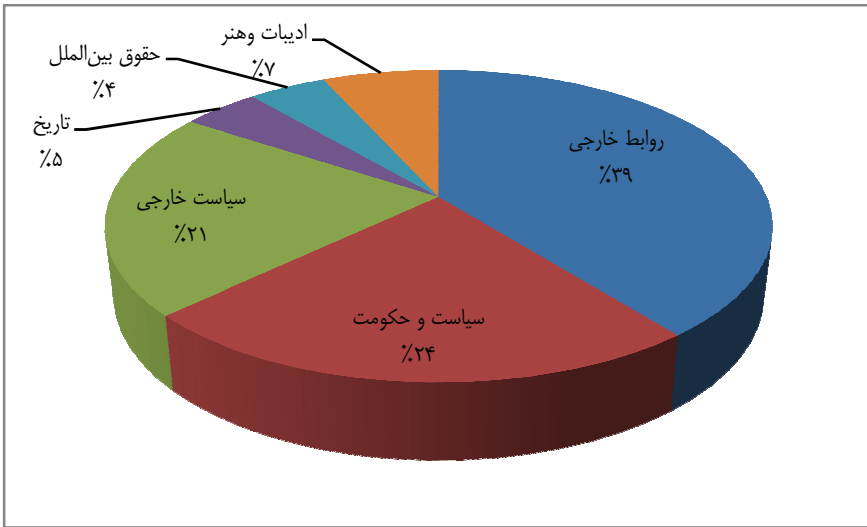
به منظور در اختیار داشتن فهرست جامعی از کتاب‌های به‌طبع‌رسیده مرتبط با مطالعات اسرائیل‌شناسی در ایران با رجوع به بانک کتاب‌شناسی کتابخانه ملی ایران تعداد ۱۳۰۶ عنوان کتاب با کلیدواژه «اسرائیل» شناسایی شد که از این میان ۱۵۰ کتاب، تألیف نویسندگان ایرانی در این حوزه خاص (مطالعات اسرائیل‌شناسی از نگاه ایرانی) بود.

الف) موضوعات

یافته‌های حاصل از این بررسی نشان می‌دهد موضوعات مورد توجه در این کتاب‌ها در ۶ دسته قابل برشماری است که در نمودار شماره ۲ به همراه فراوانی هر یک نشان داده شده‌اند.^۲

۱. عناوین این کتب در ضمیمه شماره دو در پایان مقاله موجود است.
 ۲. بدیهی است بیشتر کتاب‌ها تک‌موضوعی نبوده و تلاش داشتند نگاه چندبعدی به موضوع خود داشته باشند. این موضوع با بررسی محتوایی کتاب‌ها هر جا که برای اهداف پژوهش نیاز بوده و حجم زیادی از کتاب را دربرگرفته بود، مورد توجه قرار گرفته است.

شکل شماره ۸. موضوعات کتاب‌های تألیفی در حوزه مطالعات اسرائیل در ایران

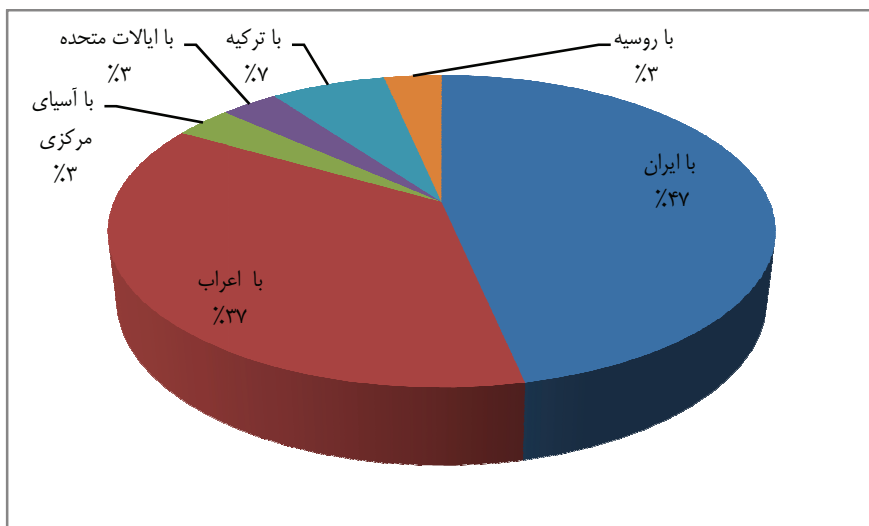

بر این اساس موضوعات بررسی روابط خارجی با فراوانی ۳۹ درصد از منابع بیشترین و حقوق بین‌الملل با فراوانی ۴ درصد از منابع کمترین کمیت را دارا هستند. در ادامه با یک برش مقطعی به بررسی چشم‌اندازهای خردتر این موضوعات می‌پردازیم.

ب) روابط خارجی اسرائیل

فراوانی موضوعات در کتاب‌هایی که روابط خارجی اسرائیل با دیگر کشورها را مد نظر قرار داده‌اند، به این شرح است: ۳۷ درصد روابط اسرائیل با اعراب، ۳ درصد روابط اسرائیل با کشورهای آسیای مرکزی، ۳ درصد روابط اسرائیل با ایالات متحده، ۷ درصد روابط اسرائیل با ترکیه، ۳ درصد روابط اسرائیل با روسیه، و ۴۷ درصد روابط اسرائیل با ایران (اعم از بررسی روابط مسالمت‌آمیز در دوره پهلوی و روابط مناقشه‌آمیز با جمهوری اسلامی ایران). شکل زیر نشان‌دهنده این یافته است.

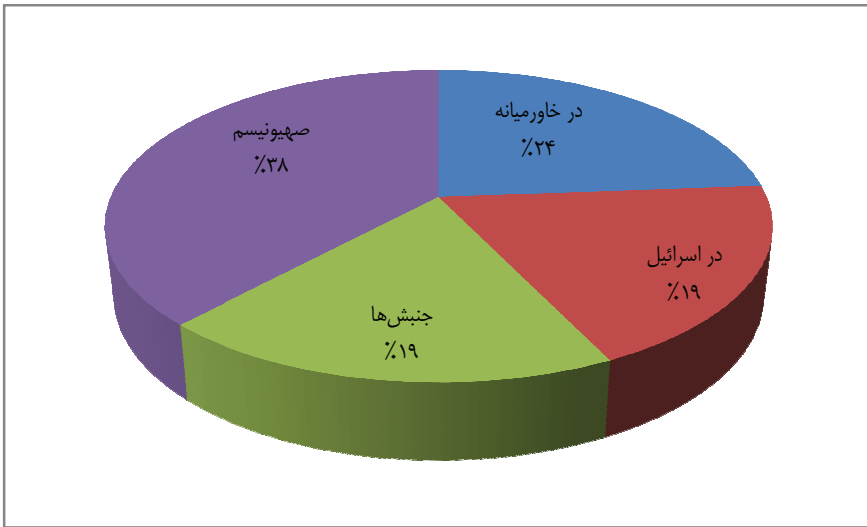
شکل شماره ۹. فراوانی موضوعات روابط خارجی در پایان نامه‌ها

نکته مورد توجه نویسندگان ایرانی درباره روابط خارجی اعراب و اسرائیل تمرکز بر روابط آنها با تکیه بر موضوعات مرتبط با جمهوری اسلامی ایران، بر حسب مناقشات و صلح خاورمیانه است. به طور مشخص فراوانی موضوعی در این حوزه خاص به این شرح است: ۸۲ درصد به مناقشات و ۱۸ درصد منابع به صلح خاورمیانه پرداخته‌اند.

ج) سیاست و حکومت

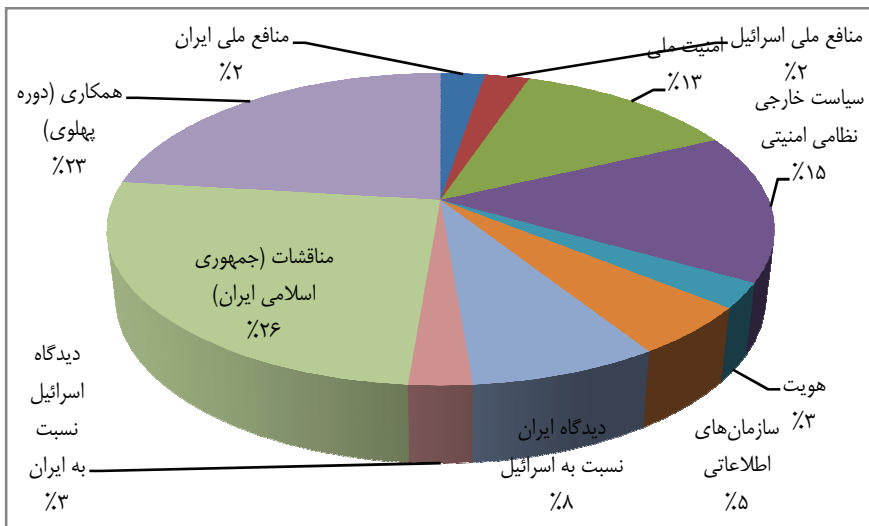
از میان ۵۰ کتاب شناسایی شده ۲۱ کتاب به موضوع سیاست و حکومت توجه نشان داده‌اند. این بررسی نشان می‌دهد ۳۸ درصد به صهیونیسم، ۱۹ درصد به بررسی جنبش‌ها و تأثیر و تأثر آنها بر منطقه مورد بحث و روابط با ایران، ۱۹ درصد به سیاست و حکومت‌مداری در اسرائیل و ۲۴ درصد به سیاست و حکومت در خاورمیانه (اعم از ایران، کشورهای عربی و حکومت خودگردان) پرداخته‌اند. شکل شماره ۱۰ نشانگر این موضوع است.

د) سیاست خارجی

از میان ۳۹ کتاب با فراوانی ۳۷ درصد که بر موضوعات سیاست خارجی تمرکز کرده‌اند، ۲۳ درصد همکاری ایران و اسرائیل (دوره پهلوی)، ۲۶ درصد مناقشات ایران و اسرائیل (دوره جمهوری اسلامی ایران)، ۲ درصد منافع ملی ایران، ۲ درصد منافع ملی اسرائیل، ۱۳ درصد امنیت ملی (اعم از امنیت اسرائیل، ایران و فلسطینیان)، ۳ درصد تأثیر تعریف هویت بر سیاست خارجی، ۵ درصد عملکرد سازمان‌های اطلاعاتی در سیاست خارجی، ۱۵ درصد سیاست خارجی نظامی امنیتی، ۸ درصد دیدگاه مقامات ایرانی نسبت به اسرائیل و ۳ درصد دیدگاه مقامات اسرائیل نسبت به ایران را مد نظر قرار داده‌اند. شکل شماره ۱۱ این وضعیت را نشان می‌دهد.

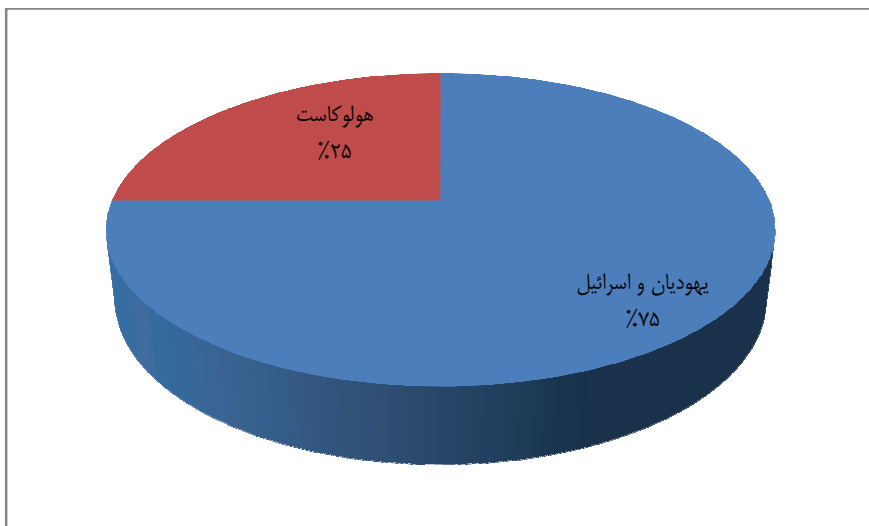
شکل شماره ۱۱. فراوانی تمرکز بر موضوعات سیاست خارجی

۵) تاریخ

از میان ۴ درصد کتاب‌هایی که موضوع تاریخ را مد نظر قرار داده‌اند، موضوع تاریخ یهودیان و اسرائیل ۷۵ درصد و هولوکاست ۲۵ درصد بررسی را به خود اختصاص داده‌اند.

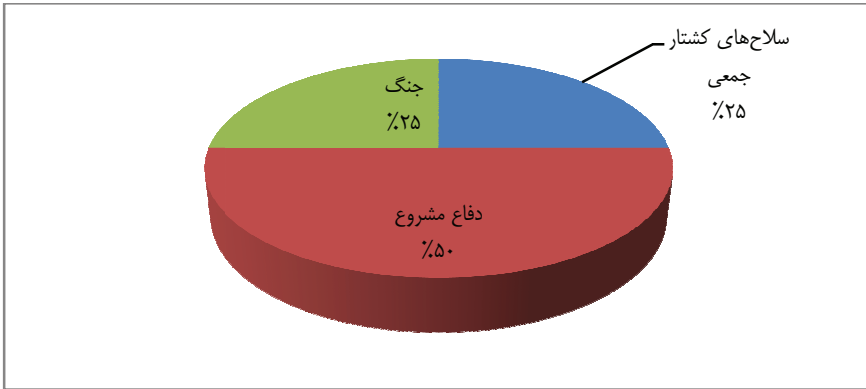
شکل شماره ۱۲. فراوانی زیرعنوان‌های مورد توجه در کتاب‌ها با عنوان تاریخ

و) حقوق بین‌الملل

از میان ۴ درصد کتاب‌هایی که موضوع حقوق بین‌الملل را مد نظر قرار داده‌اند، ۵۰ درصد موضوع دفاع مشروع، ۲۵ درصد سلاح‌های کشتار جمعی و ۲۵ درصد جنگ را به خود اختصاص داده‌اند. شکل شماره ۱۳ این موضوع را نشان می‌دهد.

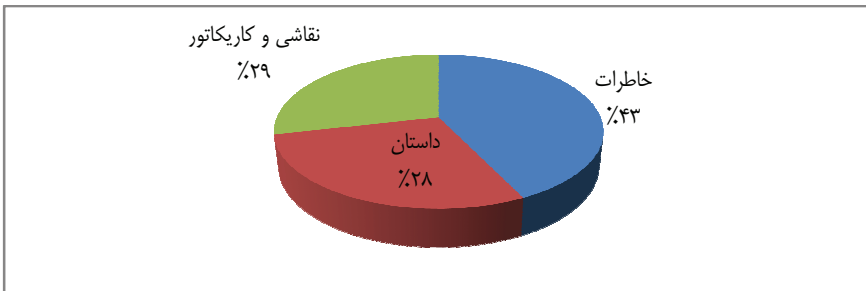
شکل شماره ۱۳. موضوعات مورد توجه در زیرعنوان حقوق بین‌الملل

ز) ادبیات و هنر

از میان ۷ درصد کتاب‌هایی که موضوع ادبیات و هنر را مد نظر قرار داده‌اند - که در همه موارد بررسی شده نگاه ایرانی به اسرائیل و فلسطین بوده است - ۴۳ درصد موضوع خاطرات، ۲۸ درصد داستان و ۲۹ درصد نقاشی و کاریکاتور را به خود اختصاص داده‌اند. شکل شماره ۱۴ این موضوع را نشان می‌دهد.

شکل شماره ۱۴. فراوانی موضوعات در ادبیات و هنر

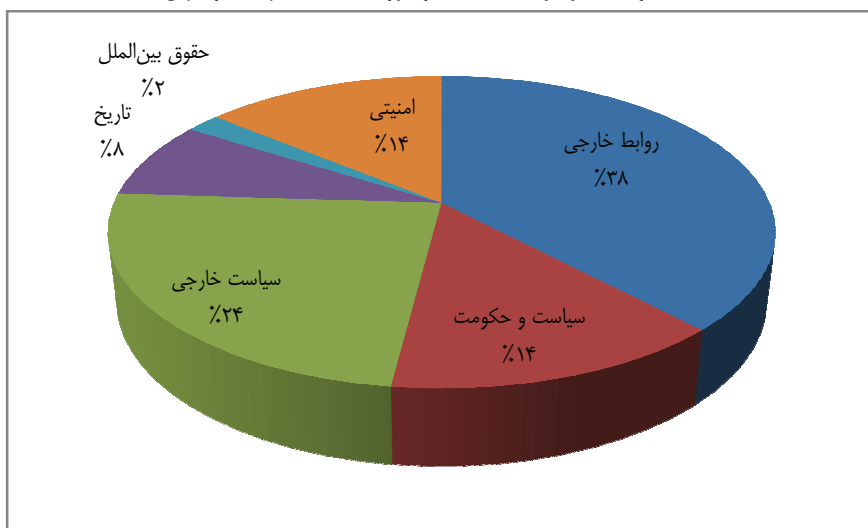
۳-۱. مقالات

با رجوع به بخش مقالات در کتابخانه وزارت امور خارجه در مجموع تعداد ۵۴۷ مقاله با کلیدواژه «اسرائیل» شناسایی شد که از این میان ۱۵۰ مقاله به صورت گزینش تصادفی از بین کلیه مقالات چاپ شده در مجلات معتبر علمی کشور انتخاب گردید. این مقالات که همگی نوشته کارشناسان ایرانی بود به صورت موضوعی و محتوایی مورد بررسی قرار گرفت.

۳-۱-۱. موضوعات

یافته‌های حاصل از این بررسی اکتشافی نشان داد که به‌طور کلی موضوعات مورد توجه در این مقالات در ۶ دسته قابل دسته‌بندی هستند که در نمودار شماره ۱۵ به همراه فراوانی هر یک نشان داده شده‌اند.

شکل شماره ۱۵. موضوعات مقالات در حوزه مطالعات اسرائیل در ایران

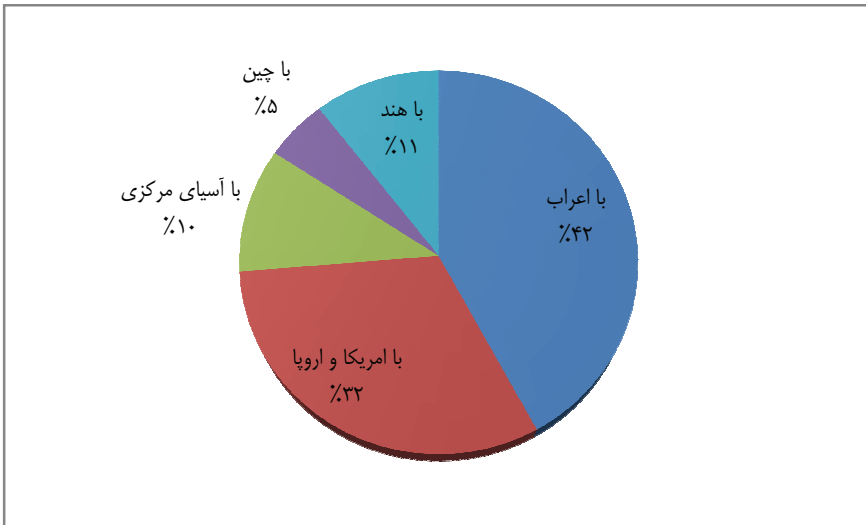

بر اساس آمار حاصل شده، موضوعات بررسی روابط خارجی با فراوانی ۳۸ درصد از مقالات بیشترین و حقوق بین‌الملل با فراوانی ۲ درصد از منابع، کمترین کمیت را دارا هستند. در این بخش به مباحث خرد مربوط به موضوعات مقالات مورد نظر می‌پردازیم.

الف) روابط خارجی اسرائیل

فراوانی موضوعات در مقالاتی که روابط خارجی اسرائیل با سایر کشورها را مد نظر قرار داده‌اند، بدین شرح است: ۴۲ درصد روابط خارجی اسرائیل با اعراب، ۱۰ درصد روابط اسرائیل با کشورهای آسیای مرکزی، ۳۲ درصد روابط اسرائیل با ایالات متحده و اروپا، ۵ درصد روابط اسرائیل با چین، و ۱۱ درصد روابط اسرائیل با هند. شکل شماره ۱۶ نشان‌دهنده این فراوانی است.

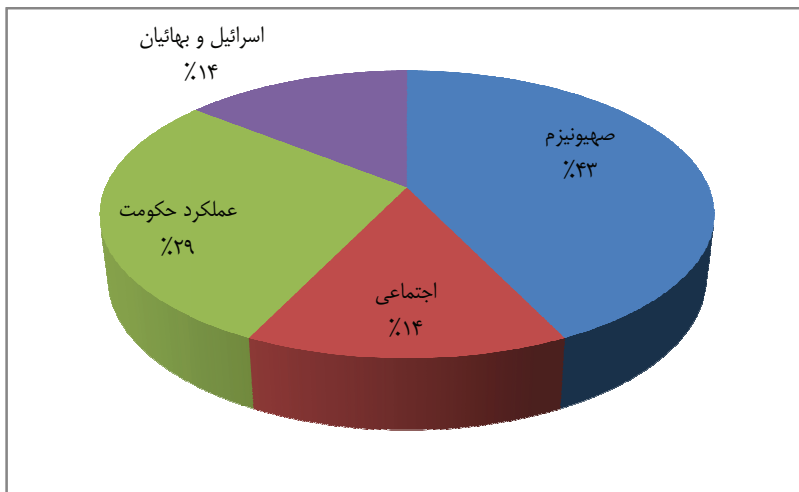
شکل شماره ۱۶. موضوعات مربوط به روابط خارجی اسرائیل

ب) سیاست و حکومت در اسرائیل

از میان ۵۰ مقاله انتخاب‌شده ۷ مقاله به موضوع سیاست و حکومت توجه نشان داده‌اند. این بررسی نشان می‌دهد ۴۳ درصد به مسئله صهیونیسم، ایدئولوژی و آینده آن، ۲۹ درصد به بررسی عملکرد کابینه و دولت و مسئله بحران در کابینه، ۱۴ درصد به مسائل اجتماعی در اسرائیل و در نهایت ۱۴ درصد نیز به مسئله اسرائیل و بهائیان پرداخته‌اند. شکل شماره ۱۷ نشانگر این موضوع است.

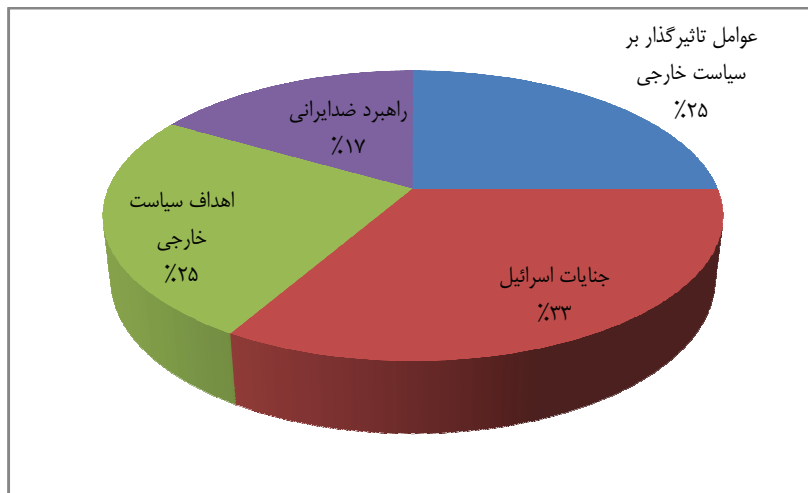
شکل شماره ۱۷. مقالات و موضوع سیاست و حکومت در اسرائیل

ج) سیاست خارجی اسرائیل

از میان ۱۲ مقاله با فراوانی ۲۴ درصد که بر موضوعات سیاست خارجی تمرکز کرده‌اند، ۱۷ درصد راهبرد سیاست خارجی ضد ایرانی اسرائیل، ۲۵ درصد اهداف سیاست خارجی اسرائیل، ۳۳ درصد جنایات اسرائیل در غزه و امثال آن و در نهایت ۲۵ درصد عوامل تأثیرگذار بر سیاست خارجی اسرائیل را مد نظر قرار داده‌اند. شکل شماره ۱۸ این وضعیت را نشان می‌دهد.

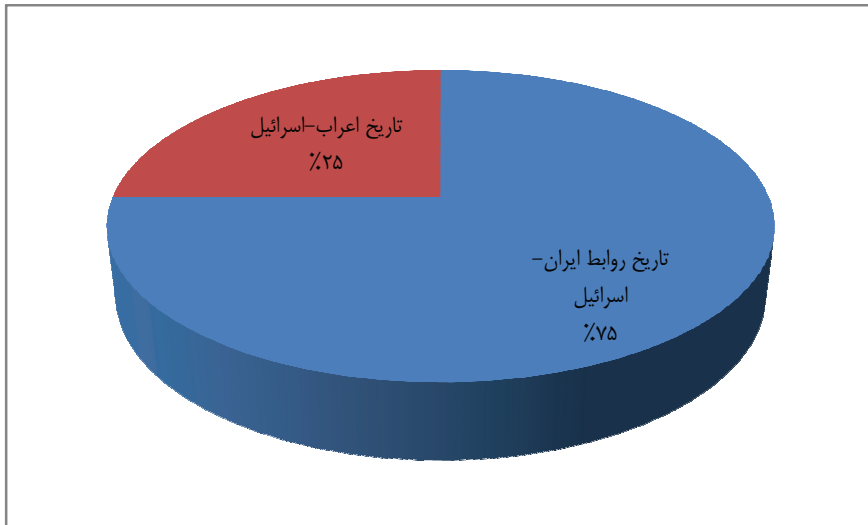
شکل شماره ۱۸. مقالات مربوط به سیاست خارجی اسرائیل

د) مسائل تاریخی اسرائیل

از میان کل مقالات بررسی شده، ۴ مقاله به مسائل تاریخی مربوط به اسرائیل پرداخته‌اند و در مجموع ۸ درصد فراوانی دارند. در این میان، ۳ مقاله با فراوانی ۷۵ درصد، به تاریخ روابط ایران و اسرائیل در زمان حکومت پهلوی و مناسبات مربوط به آن زمان پرداخته‌اند و مقاله دیگر نیز دگرگونی نظر اعراب نسبت به اسرائیل را در طول تاریخ بررسی می‌کند. شکل شماره ۱۹ این فراوانی را نشان می‌دهد.

شکل شماره ۱۹. مقالات مربوط به تاریخ اسرائیل

ه) حقوق بین‌الملل

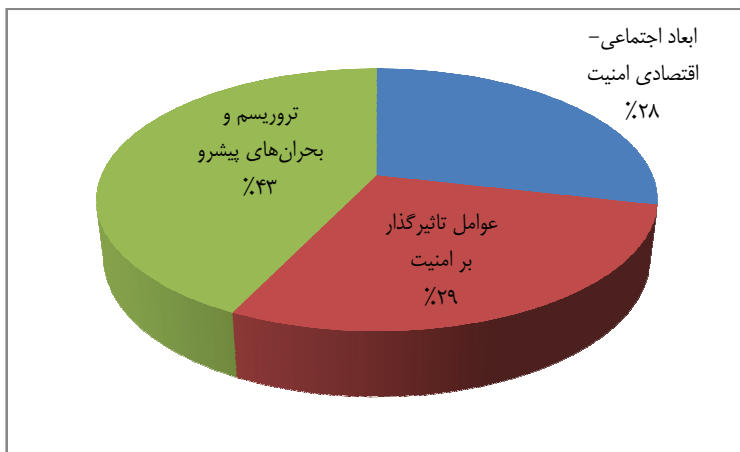
از میان کل مقالات انتخاب‌شده تنها یکی از مقالات مربوط به مسائل حقوق بین‌الملل اسرائیل بود که آن نیز موضوع محکومیت قضایی اسرائیل را مد نظر داشت.

و) مسائل امنیتی اسرائیل

از میان ۷ مقاله‌ای که مسائل امنیتی اسرائیل را مورد توجه قرار داده بودند و در مجموع ۱۴ درصد از کل مقالات بررسی شده را به خود اختصاص می‌دادند، حدود ۴۳ درصد از آنها به مسئله تروریسم و بحران‌های پیش روی اسرائیل، ۲۹ درصد به عوامل تأثیرگذار بر امنیت اسرائیل و در نهایت ۲۸ درصد از مقالات به ابعاد

اجتماعی - اقتصادی امنیت اسرائیل توجه کرده بودند. شکل شماره ۲۰ این فراوانی را نشان می دهد.

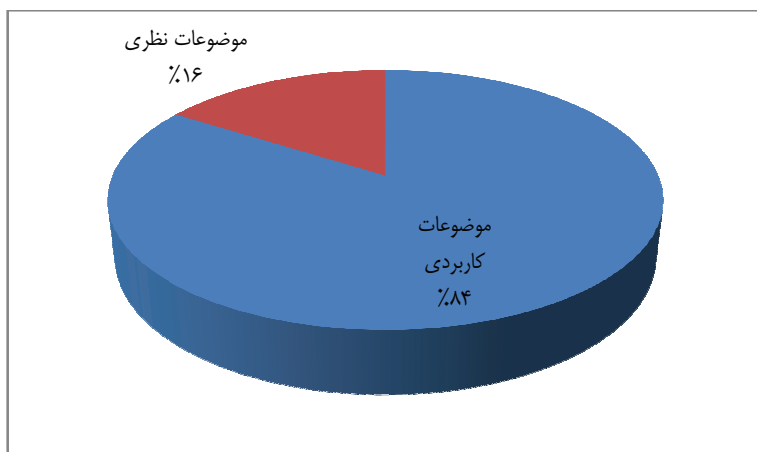
شکل شماره ۲۰. مقالات مربوط به مسائل امنیتی اسرائیل

ز) مقالات نظری و کاربردی

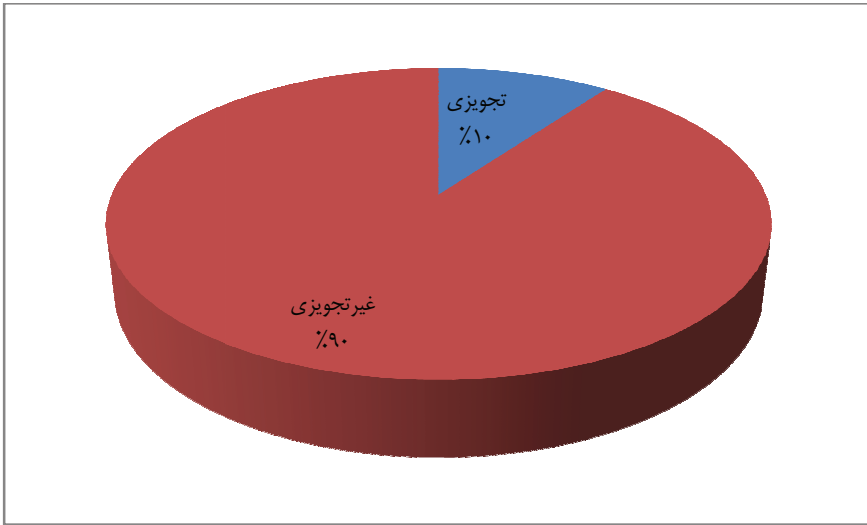
در مورد نظری، غیرنظری و کاربردی بودن مقالات باید گفت از میان ۵۰ مقاله بررسی شده ۴۲ مقاله که ۸۴ درصد کل مقالات بررسی شده را دربرمی گرفتند، به موضوعات کاربردی و ۸ مقاله یعنی ۱۴ درصد باقیمانده به موضوعات نظری و مفهومی پرداخته بودند. در ذیل، شکل شماره ۲۱ این فراوانی را نمایش می دهد.

شکل شماره ۲۱. مقالات با موضوعات نظری و کاربردی

از میان کل مقالات بررسی شده تنها ۵ مقاله یعنی حدود ۱۰ درصد مقالات راه حل و یا دستورکار ارائه کرده بودند و سایر مقالات یعنی ۹۰ درصد مقالات، غیرتجویزی بودند.

شکل شماره ۲۲. مقالات تجویزی

نتیجه گیری و ارائه راهکار

این پژوهش نشان می دهد که ممیزی وضعیت مطالعات اسرائیل شناسی در ایران ضرورت دارد تا از این طریق، پژوهش ها، مراکز پژوهشی و پژوهشگران مورد شناسایی قرار گیرند. این مقاله صرفاً به دنبال این بود تا پژوهش های انجام شده در قالب کتاب، مقاله و پایان نامه دانشجویی را به صورت تصادفی مورد بررسی قرار دهد تا از این طریق بتواند نقشه ای هرچند غیرکامل از وضعیت مطالعات اسرائیل شناسی در ایران ارائه دهد. همان گونه که در ابتدای مقاله گفته شد این گونه پژوهش ها می تواند نقاط قوت و ضعف مطالعات یک رشته علمی یا تحقیقات علمی مانند مطالعات اسرائیل شناسی را برجسته نماید و به نوبه خود می تواند پژوهشگران و مراکز پژوهشی را در پُر کردن خلأهای پژوهشی یاری رساند.

در یک چشم انداز کلی، بررسی های این پژوهش نشان داد ۸۵ درصد

کتاب‌هایی که در ایران با موضوع شناخت اسرائیل تألیف شده‌اند، به مسائل سیاسی توجه نشان داده‌اند. در مجموع ۳۷ درصد کل کتاب‌های بررسی‌شده، به موضوع سیاست خارجی، ۲۸ درصد به روابط خارجی، ۲۰ درصد به مسائل مرتبط با سیاست و حکومت در فلسطین و اسرائیل، ۴ درصد به ادبیات و هنر، ۴ درصد به تاریخ و ۷ درصد به مسائل مرتبط با حقوق بین‌الملل توجه نشان داده‌اند. در صورتی که مباحث مربوط به روابط و سیاست خارجی را یکجا بیاوریم، ۶۵ درصد کتاب‌ها به این موضوع می‌پردازند.

در میان پایان‌نامه‌های نگاشته‌شده در سه رشته علوم سیاسی، روابط بین‌الملل و مطالعات منطقه‌ای در سه دانشگاه علامه طباطبایی، تهران و شهید بهشتی، ۵۵ درصد پایان‌نامه‌ها به موضوع سیاست خارجی ایران و اسرائیل، ۱۲ درصد موضوع امنیت به صورت خاص، ۲۴ درصد مسائل مرتبط با فلسطین و ۹ درصد به جامعه‌شناسی سیاسی توجه داشته‌اند.

در بررسی ۵۰ مقاله از میان مقالات نوشته‌شده توسط نویسندگان ایرانی داخل کشور درباره اسرائیل نیز موضوعات مربوط به روابط خارجی با فراوانی ۳۸ درصد، موضوع سیاست خارجی با فراوانی ۲۴ درصد، مسائل و مباحث امنیتی با فراوانی ۱۴ درصد، سیاست و حکومت در اسرائیل با فراوانی ۱۴ درصد، مسائل تاریخی با فراوانی ۸ درصد و مسائل مربوط به حقوق بین‌الملل با فراوانی ۲ درصد از منابع قرار می‌گیرند. در صورتی که مباحث مربوط به روابط و سیاست خارجی را یکجا بیاوریم، ۶۲ درصد مقالات به این موضوع می‌پردازند.

بر اساس این یافته‌ها می‌توان چنین نتیجه گرفت:

۱. حوزه پُرکار در مطالعات اسرائیل‌شناسی در ایران موضوعات مرتبط با سیاست خارجی و روابط بین‌الملل است. در این بخش هم تأکید عمده بر روی مسائل سخت سیاست و حوزه سیاست اعلی است؛

۲. به موضوعاتی نظیر اقتصاد، حقوق بین‌الملل و جامعه‌شناسی سیاسی توجه چندانی نشده است؛

۳. گرچه بررسی محتوا متون موجود نشان از تلاش برای دوری از نگاه

ایدئولوژیک در شناخت اسرائیل در میان نویسندگان ایرانی داشت، اما آمار و ارقام

- فوق نشان می‌دهد بیشترین وزن به موضوعات سیاست اعلی اختصاص یافته است؛
۴. درصد بالای توجه به مباحث کاربردی به‌ویژه در میان مقالات مربوط به اسرائیل در ایران نشان از توجه پژوهشگران این عرصه به امور این رژیم در جهان و به طور خاص در منطقه خاورمیانه دارد. هرچند در میان پایان‌نامه‌های دانشجویی درصد کاربردی بودن این مباحث پایین‌تر بود که این مسئله نیز به عوامل و مشکلاتی چون روش تحقیق و تحلیل در پایان‌نامه‌های دانشجویی برمی‌گردد؛
۵. در بخش تحقیقاتی چون بخش مقالات به نظر می‌رسید که با فاصله گرفتن از سال‌های اولیه انقلاب اسلامی و ورود به دهه سوم از عمر نظام جمهوری اسلامی ایران تحقیقات مربوط به این بخش روز به روز افزون‌تر شده که این افزایش در مورد مسائل مربوط به اسرائیل نمود روشن‌تری دارد؛
۶. تعداد کم مقالات و پژوهش‌های تجویزی مربوط به اسرائیل در میان آثار بررسی شده در کنار آثار متعدد کاربردی نشان از پژوهش‌های محتاطانه در این عرصه دارد؛
۷. با مفروض گرفتن نیاز به شناخت ابعاد همه‌جانبه رژیم اسرائیل در یک محیط منازعه‌آمیز میان ایران و اسرائیل، شناخت موضوعات اقتصاد و جامعه‌شناسی سیاسی از اهمیت برخوردار است و متون تخصصی و پژوهشی در ایران زمینه دچار ضعف هستند؛
۸. از مسائل مهم و قابل توجه در عرصه پژوهش‌های مربوط به اسرائیل می‌توان به پژوهش در مورد آینده این رژیم اشاره کرد که خلأ بزرگی را در میان تحقیقات و پژوهش‌های داخلی به خود اختصاص می‌داد که توجه به این عرصه را می‌طلبد. ❁

ضمیمه شماره ۱

پایان‌نامه‌ها

- احمدی، جواد (۱۳۸۱)، «تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر فلسطین با تأکید بر انتفاضه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- اسلامی، محسن (۱۳۸۶)، «عوامل تأثیرگذار بر سیاست خارجی اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی دکتری روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.
- اکبری، مهدی (۱۳۸۰)، «بررسی تأثیرات دکترین امنیت ملی اسرائیل بر فرایند صلح خاورمیانه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران.
- بابایی، احمدرضا (۱۳۸۰)، «بررسی سیاست شهرک‌سازی اسرائیل در اراضی اشغالی و تأثیر بر فرایند صلح خاورمیانه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.
- جمالی، جمال (۱۳۸۸)، «هلال شیعی: اهداف و پیامدها»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.
- جمشیدی‌نیا، ارژنگ (۱۳۸۲)، «بررسی تأثیر سیاست خارجی امریکا بر بنیادگرایی اسلامی در خاورمیانه ۱۹۷۹-۲۰۰۲»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- جهانشاه راد، حوری (۱۳۷۷)، «امنیت خاورمیانه در چهارچوب منازعات اعراب و اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران.
- خادمی، بهرام (۱۳۸۲)، «جایگاه فرایند صلح خاورمیانه در روابط اردن و اسرائیل ۲۰۰۲-۱۹۹۰»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.
- خانلرزاده، مجید (۱۳۸۵)، «جایگاه طرح خاورمیانه بزرگ در راهبرد امنیت ملی و منطقه‌ای امریکا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- خوش‌طینت فاردقی محمد علی، (۱۳۸۳)، «دولت، ایدئولوژی و منازعات اجتماعی در اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران.
- دارابی، فاطمه (۱۳۸۳)، «تأثیر عوامل هویتی در روابط ترکیه و اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد

مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران.

دیلمقانی، فرشید (۱۳۸۷)، «حضور اسرائیل در عراق و تأثیر آن بر امنیت اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

رستمی، علی (۱۳۶۲)، «تجزیه و تحلیلی از محتوای برنامه‌های فارسی صدای امریکا»، آلمان، اسرائیل و بی‌بی‌سی، بررسی عملکرد امپریالیسم فرهنگی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.

رسولی، ابراهیم (۱۳۸۷)، «تراحم منافع امریکا و اسرائیل از سال ۱۹۸۴ تا ۲۰۰۸ و تأثیر آن بر روابط این دو کشور»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.

رشیدی، احمد (۱۳۸۷)، «روند صلح اسلو و موانع شکل‌گیری دولت مستقل فلسطین با تأکید بر مواضع اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه تهران.

رضازاده، سخاوت (۱۳۸۳)، «تأثیر اتحاد ترکیه و اسرائیل بر مناسبات ایران و روسیه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.

رضوی، سلمان (۱۳۸۰)، «روند مذاکرات اعراب و اسرائیل و پیامدهای منطقه‌ای در دهه ۱۹۹۰»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

سلیمان نژاد، علیرضا (۱۳۸۴)، «بررسی همکاری‌های نظامی - امنیتی ترکیه و اسرائیل در دهه ۹۰ و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

شوشتری، مهدی (۱۳۸۶)، «آینده مناقشه فلسطینی - اسرائیلی در پرتو عقب‌نشینی از غزه: سناریوهای محتمل و تأثیر آن بر سیاست خاورمیانه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی.

صالحیان، تاج‌الدین (۱۳۸۳)، «تأثیر ایدئولوژی بر سیاست خارجی مورد جمهوری اسلامی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

صور اناری، حسین (۱۳۸۳)، «تقابل سیاست‌های جمهوری اسلامی ایران با امنیت اسرائیل و رابطه ایران و امریکا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران.

عباسی نسب، حسین (۱۳۸۶)، «حمایت امریکا از اسرائیل و رشد تروریسم در خاورمیانه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران.

عبداللهی، اسماعیل (۱۳۷۹)، «علل حضور اسرائیل در آسیای مرکزی و قفقاز و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.

عبیدی، وحیبه (۱۳۸۷)، «تداوم و تغییر در سیاست خارجی امریکا در قبال اسرائیل در دوران ریاست جمهوری جورج دبلیو بوش»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه

طباطبایی، تهران.

- عظیمی قادیکلایی، قاسم (۱۳۸۵)، «استراتژی گروه‌های مبارز فلسطینی در مقابله با اسرائیل پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل»، دانشگاه شهید بهشتی
- علوم، ابراهیم (۱۳۸۲)، «نقش لابی اسرائیل در شکل‌گیری قانون تحریم علیه ایران با تأکید بر نقش ایپک»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- فغانی، حجت‌الله (۱۳۷۵)، «ابعاد سیاسی - امنیتی بحران آب در خاورمیانه عربی و آینده صلح اعراب و اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.
- قهرمان‌پور، رحمان (۱۳۸۶)، «سیاست‌های هویتی نخبگان و تأثیر آن بر سیاست خارجی در کشورهای خاورمیانه مطالعه موردی ایران، ترکیه، مصر، اسرائیل. (۲۰۰۴-۱۹۹۰)»، پایان‌نامه دکتری علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی
- کاردان، عباس (۱۳۸۱)، «روند صلح خاورمیانه و عقب‌نشینی از جنوب لبنان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران.
- ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۸۴)، «تأثیر حادثه ۱۱ سپتامبر بر دکترین امنیت ملی رژیم صهیونیستی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.
- متقی دستنایی، افشین (۱۳۸۷)، «حضور اسرائیل در قفقاز و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران ۱۳۸۷-۱۳۶۹»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- محمودی، مریم (۱۳۸۲)، «دلایل حمایت امریکا از اسرائیل»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه شهید بهشتی.
- مرادی، حسین (۱۳۸۷)، «تأثیر سیاست امریکا بر خاورمیانه بر روابط ایران و سوریه (بعد از ۱۱ سپتامبر)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- مصباح، احسان (۱۳۸۶)، «مناسبات خصمانه جمهوری اسلامی ایران و اسرائیل (۱۹۸۹-۱۹۷۹)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران.
- نمازی، آرش (۱۳۸۶)، «طرح خاورمیانه بزرگ و تأثیر آن بر سیاست‌گذاری خارجی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مطالعات ایران و سیاست‌گذاری عمومی، دانشگاه تهران.
- نوروزی، هادی (۱۳۸۰)، «اثرات منافع استراتژیک امریکا و اسرائیل بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی.

ضمیمه شماره ۲

کتاب‌ها

- آجرلو، حسین؛ حاج‌زرگرباشی روح‌الله (۱۳۸۸)، *ایران و مسئله اسرائیل*، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک.
- احمدی، عبدالرحمن (۱۳۸۱)، *ساواک و دستگاه اطلاعاتی اسرائیل*، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی.
- (به اهتمام) سلطان‌شاهی، علیرضا، (۱۳۸۸)، *فروپاشی اسطوره هولوکاست: سیری در آراء و اندیشه‌های دکتر محمود احمدی‌نژاد رئیس جمهوری اسلامی ایران پیرامون فلسطین و رژیم اشغالگر قدس*، تهران: نشر جمهور، مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری.
- اداره کل امور حقوقی وزارت امور خارجه (۱۳۷۰)، *وضعیت اسیران جنگی و تبادل آنها در جنگ‌های ویتنام، هند و پاکستان، اعراب و اسرائیل و کره*، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
- ارسیا، بابک (۱۳۸۸)، *روابط ترکیه و رژیم صهیونیستی و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
- اسکوئی، ناصر (۱۳۴۶)، «جنگ اعراب و اسرائیل»، تهران: شرکت سهامی چاپ و انتشارات کتب ایران.
- پغمبری، عباس، (۱۳۸۶)، *نگاهی گذرا به علل روابط خصمانه ایران و اسرائیل*، قم: نشر اعتدال.
- نظارت و اجرا: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، *تحولات سیاسی و امنیتی اسرائیل (۱۳۸۳)*.
- ثانی، رضا، (۱۳۸۵)، *ایرانی که می‌تواند بگوید نه*، تهران: کانون اندیشه جوان.
- حاجی‌یوسفی، امیرمحمد، (۱۳۸۲)، *ایران و رژیم صهیونیستی از همکاری تا منازعه*، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- حسین موسوی زنجانی (۱۳۸۴)، *۱۴۰۰ سال نبرد پنهان و هماهنگ: اسرائیل در خاک اسلام*، قم: سلسیل.

خمینی، روح‌الله (۱۳۶۱)، امام در برابر صهیونیسم: مجموعه دیدگاه‌ها و سخنان امام درباره رژیم اشغالگر قدس، تهران: دفتر سیاسی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

داودآبادی، حمید، (۱۳۸۰)، امریکایی‌ها را بکشید: تاریخچه مستند عملیات مقاومت اسلامی علیه امریکا و اسرائیل، تهران: مؤسسه فرهنگی هنری جنات فکه.

رجایی، غلامعلی (۱۳۸۷)، نفوذ اسرائیل و بهائیت در سلطنت، به سفارش دفتر اجرایی طرح کتاب شهر، تهران: سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران.

رضایی، نیما (۱۳۸۷)، حمله اسرائیل به تأسیسات هسته‌ای ایران؛ تخیل یا واقعیت، تهران: هورمزد.

رضوی، مهدی (۱۳۷۹)، نیرنگ‌سازی صهیونیسم: خطوط کلی توطئه انزوای جمهوری اسلامی ایران، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

رواس، رضا، (۱۳۸۸)، بازدارندگی و دفاع مشروع با سلاح متعارف، ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشکده فرماندهی و ستاد آجا (دافوس).

زارع، رضا، (۱۳۸۴)، ارتباط ناشناخته بررسی روابط رژیم پهلوی و اسرائیل ۱۳۵۷-۱۳۲۷)، تهران: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران.

ساوه درودی، مصطفی (۱۳۸۹)، درآمدی بر شناخت رژیم اشغال‌گر قدس، ارتش جمهوری اسلامی ایران، تهران: پژوهشکده مطالعات کاربردی فارابی.

سعیدی، غلامرضا (۱۳۶۴)، خطر جهود برای جهان اسلام و ایران، تهران: معراج.

سلطانی، سعید؛ علی درخشی (۱۳۸۹)، چشمان آبی زهرا، تهران: نشر تکا.

شاه‌حسینی، محمدرضا (۱۳۸۶)، اسرائیل از دیدگاه اسرائیلیان، تهران: نشر افراز.

صادقپور، محمدعلی (۱۳۸۴)، ایران، امریکا، اسرائیل چه خواهند کرد، مشهد: خاتم.

عبدالله‌خانی، علی، (۱۳۸۸)، اسرائیل: ارزیابی وضعیت راهبردی و مسئله حمله نظامی به ایران، ابرار معاصر تهران.

عبداللهی، اسماعیل؛ زیبایی، مهدی (۱۳۸۱)، برآورد استراتژیک اسرائیل، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

عبدسلطانی بابایی، آرزو؛ جیحون، آرش، (۱۳۸۰)، کتاب‌شناسی اسرائیل، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

عزمی، محمود (۱۳۶۴)، نیروهای هوای رژیم صهیونیستی، وزارت امور خارجه، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

فلاح‌نژاد، علی (۱۳۸۱)، مناسبات ایران و اسرائیل در دوره پهلوی دوم، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی ایران.

فلاح، رحمت‌الله، (۱۳۸۹)، راهبردهای اسرائیل در اوراسیا (با تأکید بر آسیای مرکزی و قفقاز)،

- تهران: اندیشه‌سازان نور.
- قاسمی، حاکم (۱۳۸۸)، *عوامل ساختاری بحران امنیتی در اسرائیل*، تهران: پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی.
- قانون، مرتضی، (۱۳۸۱)، *دیپلماسی پنهان: جستاری در روابط ایران و اسرائیل در عصر پهلوی با مروری بر پیشینه تاریخی یهودیان ایران*، تهران: نشر طبرستان.
- کیهانی یزدی، فرخنده (۱۳۸۹)، *تاوان شیعه بودن؛ روایت زن ایرانی از جنوب لبنان بعد از جنگ ۳۳ روزه*، تهران: دفتر مطالعات و تدوین تاریخ ایران.
- کیوان حسینی، اصغر، (۱۳۸۸)، *لابی یهود و سیاست خارجی امریکا (با تأکید بر تصویرسازی لابی یهود علیه ایران)*، تهران: اندیشه‌سازان نور.
- گروه مطالعات اسرائیل‌شناسی (۱۳۸۶)، *نفوذ اقتصادی اسرائیل در منطقه*، تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- گروه مطالعات راهبردی دفاعی (۱۳۸۹)، *نظام سیاسی و ساختار امنیتی رژیم غاصب صهیونیستی*، ارتش جمهوری اسلامی ایران، تهران: پژوهشکده مطالعات کاربردی فارابی.
- گروه مؤلفین مؤسسه تحقیقات پژوهش‌های سیاسی - علمی ندا (۱۳۸۸)، *قانون اساسی (پایه) اسرائیل*، تهران: نداء زیتون.
- ماجراجو، محسن، (۱۳۸۸)، *انقلاب امام روح‌الله در فلسطین*، قم: بی‌نا.
- اسلامی، محسن، (۱۳۸۸)، *سیاست خارجی اسرائیل*، تهران: امیرکبیر.
- محمدی، منوچهر؛ غفرانی، پیروز (۱۳۸۸)، *بحران فلسطین و راه حل آن: تحلیل کمی بحران فلسطین*، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
- ملک‌محمدی نوری، حمیدرضا (۱۳۷۹)، *ارتش اسرائیل J.D.F*، تهران: نشر همراه.
- مهدی شیرزادی (۱۳۸۳)، *و اینک اسرائیل*، تهران: نشر پیوند با امام (ره).
- مؤسسه تحقیقات پژوهش‌های سیاسی - علمی ندا (۱۳۸۲)، *معرفی کارشناسان امور عمومی اسرائیل*، تهران: نداء زیتون.
- موسوی زنجانی، حسین (۱۳۸۴)، *۱۴۰۰ سال نبرد پنهان و هماهنگ: اسرائیل در خاک اسلام*، قم: سلسیل.
- مؤمنی، میرقاسم (۱۳۸۴)، *کتاب خاورمیانه (۲) ویژه حضور اسرائیل در مناطق هم‌جوار ایران*، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
- میرخانپور، عزیز، (۱۳۸۹)، *مناقشه فلسطین سلطه و سازش*، ارومیه: چی‌چست.
- نجاری راد، تقی (۱۳۸۱)، *همکاری ساواک و موساد*، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- واعظی، حسن، (۱۳۷۹)، *نبرد نابرابر: روند ظهور و سقوط رژیم صهیونیستی*، سروش انتشارات

صداوسیما.

ولایتی، علی‌اکبر (۱۳۸۰)، ایران و تحولات فلسطین (۱۳۵۷-۱۳۱۷ش / ۱۹۷۹-۱۹۳۹م)، تهران: مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه، مرکز چاپ و انتشارات.
یاسری، ابوذر (۱۳۸۷)، رژیم اسرائیل و جمهوری اسلامی ایران؛ تعارض هویت و منافع ملی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

ضمیمه شماره ۳

مقالات

احمدوند، شجاع (۱۳۸۳)، «اسرائیل و ایدئولوژی صهیونیسم سیاسی»، پژوهش حقوق و سیاست، جلد ۶، شماره ۱۲.

«استراتژی اسرائیل برای سال ۲۰۰۰ معیارهای جدید در روابط با امریکا» (۱۳۷۵)، *نداءالقدس*، شماره ۳.

اسدی، بیژن (۱۳۸۰)، «نقد و بررسی دانشنامه جدید صهیونیسم و اسرائیل»، *فصلنامه مطالعات اسرائیل شناسی - امریکاشناسی*، جلد ۶.

افتخاری، اصغر (۱۳۸۲)، «ابعاد اجتماعی برنامه امنیتی اسرائیل»، *فصلنامه مطالعات منطقه‌ای*، جلد ۴، شماره ۴.

الیاسی، محمدحسین؛ حبیب‌الله پدیدار (۱۳۸۴)، «عملیات روانی اسرائیل علیه حزب‌الله لبنان؛ یک بررسی تجربی»، *مجله سیاست دفاعی*، جلد ۱۳، شماره ۳.

امامزاده فرد، پرویز (۱۳۸۶)، «تبیین روان‌شناختی حمله اسرائیل به لبنان در تابستان ۲۰۰۶»، *فصلنامه تخصصی علوم سیاسی*، جلد ۴، شماره ۵، بهار.

انصاری، ابراهیم (۱۳۸۶)، «بهایها و اسرائیل»، *فصلنامه مطالعات تاریخی*، جلد ۴، شماره ۱۷، تابستان.

بشاره، عزمی (۱۳۸۶)، «بدون دستاورد: مذاکرات بی‌پشتوانه اعراب و اسرائیل در آنابولیس»، *همشهری دیپلماتیک*، جلد ۲، شماره ۲۰، آذر.

«بحران اسرائیل در دو جبهه کابینه و روند صلح» (۱۳۷۶)، *مجله اسرائیل‌شناسی*، شماره ۱۶.
بلودی، محمدرضا (۱۳۸۵)، «عربستان و جنگ اسرائیل علیه حزب‌الله لبنان»، *فصلنامه مطالعات منطقه‌ای جهان اسلام*، جلد ۷، شماره ۲۶ و ۲۷، پاییز و تابستان.

بیات، ناصر (۱۳۷۹)، «جریان‌های سیاسی و سیاست خارجی اسرائیل»، *فصلنامه مطالعات خاورمیانه*، جلد ۲۲، دوره ۷، تابستان.

پورحسین، ناصر (۱۳۸۷)، «جایگاه جنوب آسیا در سیاست خارجی اسرائیل»، *فصلنامه مطالعات*

فلسطین، شماره ۳، پاییز.

حاجی یوسفی، امیرمحمد و محسن اسلامی (۱۳۸۸)، «عوامل تأثیرگذار بر سیاست خارجی اسرائیل:

ارائه مدلی تحلیلی»، *مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، جلد ۳۹، شماره ۳، پاییز.

حطیط، امین (۱۳۸۸)، «راهبرد اسرائیل در خاورمیانه»، *فصلنامه مطالعات راهبردی جهان اسلام*، جلد ۱۰، شماره ۳۸، تابستان.

خداوردی، حسین (۱۳۸۰)، «واکنش فلسطینیان درباره عقب‌نشینی اسرائیل»، *فصلنامه مطالعات فلسطین*، جلد ۶، سال دوم، شماره ۳۰، بهار.

«دگرگونی نظر اعراب درباره اسرائیل» (۱۳۶۷)، *اطلاعات سیاسی - اقتصادی*، جلد ۲، شماره ۸. دهقانی، حمیدرضا (۱۳۸۷)، «بحران‌های پیش‌روی اسرائیل»، *فصلنامه مطالعات منطقه‌ای جهان اسلام*، جلد ۹، شماره ۳۵، پاییز.

رضایی، سیاوش (۱۳۸۱)، «سدهی در برابر جنون اسرائیل»، *کیهان هوایی*، جلد ۵۱، شماره ۱۴۷۱، فرودین.

رضوی، سلمان (۱۳۸۵)، «تحلیل عملکرد رژیم اسرائیل در دوره پس از جنگ ۳۳ روزه»، *فصلنامه مطالعات دفاعی و امنیتی*، جلد ۱۳، شماره ۴۴، پاییز.

«روابط واتیکان و اسرائیل و مسئله بیت‌المقدس» (۱۳۷۱)، *هفته‌نامه بعثت*، جلد ۱۳، شماره ۳۷، ۱۹ دی.

زیبایی، مهدی (۱۳۸۰)، «ضعف اقتصادی اسرائیل برای جمع‌آوری نیروهای ذخیره ارتش»، *گزیاده تحولات جهان*، جلد ۱، شماره ۶، آبان.

سادات‌میدانی، حسین (۱۳۸۳)، «نظریه مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری محکومیت قضایی اسرائیل»، *فصلنامه سیاست خارجی*، جلد ۱۸، شماره ۳.

ستوده، محمد (۱۳۸۵)، «اهداف تجاوز ۲۰۰۶ اسرائیل به خاک لبنان»، *فصلنامه علوم سیاسی*، جلد ۹، شماره ۳۶، زمستان.

سنایی، اردشیر (۱۳۸۳)، «نگاهی به همکاری‌های نظامی اسرائیل و چین»، *گزیاده تحولات جهان*، شماره ۲۷، مرداد.

صبری، انوشه (۱۳۸۸)، «اهمیت منطقه غرب آفریقا در سیاست خارجی آفریقایی رژیم صهیونیستی»، *فصلنامه مطالعات آفریقا*، جلد ۱۴، شماره ۲۰، پاییز و زمستان.

عسگریان، حسین (۱۳۸۳)، «دیپلماسی تسلیحاتی اسرائیل»، *گزیاده تحولات جهان*، شماره ۳۲، بهمن.

علی‌مردانی، علی‌اکبر (۱۳۸۴)، «مروری بر فعالیت مطبوعاتی سفارت اسرائیل در تهران»، *فصلنامه مطالعات تاریخی*، جلد ۲، شماره ۸.

- عمرانی، سلمان (۱۳۸۸)، «راهکارهای تعقیب کیفری جنایات اسرائیل در غزه»، فصلنامه سیاست خارجی، جلد ۲۳، شماره ۴، زمستان.
- قاسمی، حاکم (۱۳۸۸)، «پست‌صهیونیزم و تأثیر آن بر آینده اسرائیل»، فصلنامه دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، جلد ۳۹، شماره ۴۰، زمستان.
- قاسمی، فاضل (۱۳۸۲)، «جزئیات برنامه‌ها و قابلیت‌های هسته‌ای اسرائیل»، ماهنامه خلیج فارس و امنیت، جلد ۴، شماره ۳۵، مهر.
- قهرمان‌پور، رحمن (۱۳۸۲)، «اسرائیل و مصر در خاورمیانه پس از صدام»، راهبرد، شماره ۲۸.
- قهرمان‌پور، رحمن (۱۳۸۵)، «پیامدهای استراتژیک جنگ ۳۳ روزه لبنان بر خاورمیانه»، فصلنامه مطالعات دفاعی و امنیتی، جلد ۱۳، شماره ۴۳، تابستان.
- کفاش، مهین (۱۳۸۸)، «روابط امنیتی - اطلاعاتی ایران و اسرائیل با تکیه بر سازمان‌های ساواک و موساد»، فصلنامه علمی - تخصصی نامه تاریخ‌پژوهان، جلد ۵، شماره ۲۰، زمستان.
- «نگاهی به تروریسم بین‌الملل و چهره‌های تروریسم دولتی اسرائیل» (۱۳۷۷)، نگرشی بر تحولات سیاسی، شماره ۷.
- متقی، ابراهیم (۱۳۸۸)، «امریکا در برابر ایران»، نامه دفاع، شماره ۱.
- محمدزاده ابراهیمی، فرزاد (۱۳۸۸)، «اسرائیل و انحصار هسته‌ای در خاورمیانه»، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، شماره ۹، تابستان.
- محمدی، هادی (۱۳۸۵)، «جنگ نامتقارن با الگوی حرب‌الله لبنان»، فصلنامه مطالعات منطقه‌ای جهان اسلام، جلد ۷، شماره ۲۶ و ۲۷، پاییز و تابستان.
- محمودی، یوسف (۱۳۸۴) «هند - اسرائیل؛ مناسبات راهبردی»، گزیده تحولات جهان، شماره ۳۶، مرداد.
- مدنی، جلال‌الدین (۱۳۸۲)، «حکومت جعلی: نگاهی به مبارزات ملت ایران در زمان شکل‌گیری اسرائیل»، زمانه، جلد ۲، شماره ۱۴.
- مرادی، علیرضا (۱۳۸۷)، «نگاهی به روابط سریلانکا و اسرائیل»، رویدادها و تحلیل‌ها، جلد ۲۲، شماره ۲۲۶، مهر.
- مرادی، مسعود (۱۳۸۷)، «نقش روابط تسلیحاتی هند و اسرائیل در ژئوپلیتیک منطقه‌ای»، فصلنامه سیاست مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، جلد ۳۸، شماره ۴، زمستان.
- مرتضی، احسان (۱۳۸۲)، «انتفاضة و تأثیر آن بر امنیت ملی اسرائیل»، فصلنامه نهضت، جلد ۴، شماره ۱۴.
- «معمای اوپاما: چرا اوپاما با اسرائیل مذاکره نمی‌کند؟»، ماهنامه اقتصاد ایران، جلد ۱۱، شماره ۲۷، شهریور.

- ملازهی، پیرمحمد (۱۳۸۱)، «همکاری سه‌جانبه هند - آمریکا - اسرائیل»، گزیده تحولات جهان، شماره ۴، خرداد.
- ملازهی، پیرمحمد (۱۳۸۴)، «پاکستان - اسرائیل؛ علنی کردن مناسبات پنهانی»، گزیده تحولات جهان، شماره ۳۷، شهریور.
- ملکی، محمدرضا (۱۳۸۳)، «همکاری‌های نظامی - امنیتی آمریکا و اسرائیل»، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، جلد ۱، پیش‌شماره.
- ملکی، محمدرضا (۱۳۸۶)، «استراتژی اسرائیل در منطقه خاورمیانه و تأثیرات آن بر جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه علوم سیاسی، جلد ۴، شماره ۶، تابستان.
- موسوی، حسین (۱۳۸۸)، «مذاکرات سوریه و اسرائیل؛ مبانی، روند و پیچیدگی»، فصلنامه مطالعات راهبردی، جلد ۲، شماره ۱، بهار.
- میغان، نیر (۱۳۸۵)، «جنگ بی‌پایان: افشای راهبرد اسرائیل برضد ایران»، همشهری دیپلماتیک، جلد ۱، شماره ۱۲، اسفند.
- نوروزی چاکلی، عبدالرضا، و دیگران (۱۳۸۶). «تولید علم ایران در سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ بر اساس آمار پایگاه‌های مؤسسه اطلاعات علمی (ISI)». فصلنامه کتاب، شماره ۷۱، پاییز.
- یعقوب‌زاده فرد، جلیل (۱۳۸۷)، «اسرائیل و کردهای شمال عراق»، فصلنامه مطالعات خاورمیانه، جلد ۱۵، شماره ۳ و ۴، زمستان.

پی‌نوشت‌ها

1. <http://en.wikipedia.org/wiki/scientometrics>
2. Glossary of Thompson Scientific Terminology (2008), <http://science.thompsonreuters.com/support/patents/patinf/terms>.
3. عبدالرضا نوروزی چاکلی، و دیگران، «تولید علم ایران در سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ بر اساس آمار پایگاه‌های مؤسسه اطلاعات علمی (ISI)، فصلنامه کتاب، شماره ۷۱، پاییز ۱۳۸۶.
4. http://en.wikipedia.org/wiki/State_of_the_art
5. Kratochwil, F., & Ruggie, J., "International Organization: A State of the Art on an Art of the State", *International Organization*, Vol. 40, No. 4, 1986, pp. 753-775.
6. Kirshner, J., "Economic Sanctions: The State of the Art", *Security Studies*, 11: 160, 2002.
7. Rittberger, V., (ed.), *Regime Theory and International Relations*, (Oxford Press, 1993).
8. Dyer, H. C. and L. Mangasarian (ed.), *International Relations: The State of the Art*, (Macmillan, 1989).